

Katsaus

numero 3 1960

V. O. Veilahti:

Demokratian ongelma: Puolue-
korruptio

Seppo Jokipii:

Laiska lukeneisto

Pentti Holappa:

Nykyrunouden selittäjät

Pentti Saarikoski:

Pudenda

Tarmo Manelius:

Tuntemattomain lyriikkaa

Kalevi Seilonen:

Uudistuuko suomalainen
romaani?

Pekka Lounela:

Kirjailtua

Keskustelua:

Pekka Laukkanen: Lounela ja
kommunismi

Silmäyksiä:

Walter Metsävainio: Tarvi-
taanko uskon puhdistamista?
Kaksi kirjaa kulissien takaa

KULTTUURI - POLITIIKKA - TALOUS

Katsaus

Toimittajat: Reijo Wilenius (päätoimittaja), Raimo Antikainen

Toimitus ja tilaukset: Helsinki, Fredrikinkatu 36 B 36, puhelin 62 49 78

Vuositilaus 350 mk. Irtonumero 90 mk.

Katsaus voidaan tilata käyttämällä Kustannusoy Tähystäjän postisiirtotiliä 94711 tai postista, kirjakaupoista ja asiamiehiltä.

Ilmestyy kuudesti vuodessa

Neljäs vuosikerta

Jokainen kirjoittaja vastaa itse kirjoituksensa sisällöstä.

DEMOKRATIAN ONGELMA: PUOLUEKORRUPTIO

V. O. Veilahti

»Tietämätön valitsijajoukko, jolla ei ole tottumusta itsehallintoon, joutuu aivan luonnollisesti häikäilemättömien johtajien saaliiksi...»

»Kun käytännöllisesti katsoen edesvastuuta vailla olevat hallitsevat nimellisesti vastuunalaisia, katoaa vastuunalaisuus kokonaan.»

»Itsehallinnollisen yhdyskunnan jäsenet tarvitsevat jonkinlaisia sosiaalisia yhdyssiteitä, ja jos henkilöt, jotka luonteensa ja lahjojensa puolesta ovat kutsutut johtajiksi, pysyttelevät syrjässä, täyttävät arvottomammat heidän paikkansa.»

Nämä USA:n paikalliseen itsehallintoon viittaavat teesit esittää James Bryce teoksessaan »Nykyajan kansanvaltoja» (I osa, s. 502, suom. Jussi Teljo). Ytimekkäästi niissä osoitetaan demokraattisen valtio- ja yhteiskuntajärjestelmän vaaroja.

Demokratia ei suinkaan ole mikään absoluuttinen 'ihannetyyppi', vaan se on historiallisena todellisuutena jatkuvaa muutosta, kehitystä ja parhaimmillaan edistystä. Huonoimmillaan demokratia on puoluekoneistojen avulla valitsijoita, suuria massoja, kontrolloivien puoluejohtajien *harvainvaltaa*, organisoitua vastuuttomuutta, joka tuntee yhden ainoan liikkeellepanevan voiman: vallantahdon.

Demokratian vaikeimpia ongelmia on kysymys sen *johtajista*. Ilman kunnollisia, kyvykkäitä ja vakaumuksellisia johtajia ei demokraattinen järjestelmä kauan voi säilyä elinvoimaisena. Siitä muodostuu helposti suojaava ulkokuori eduntavoittelulle, jonka valta-asema tekee mahdolliseksi demokratian portaita pitkin valtaan, kunniaan ja hyvinvointiin kohonneille toimihenkilöille. Näiden valta perustuu pääosalta puolue-

koneistoon. Harvainvalta on siten muodostunut ja muodostumassa demokratian todellisuudeksi, joka käy sitä tuhoisammaksi vapausarvoille, mitä enemmän sanomalehdistö ja muut yleismielipidettä luovat joukkotiedotusvälineet kootaan mahtaviksi paisuneiden puoluekoneistojen valvontaan.

Osittain on demokratian heikkouksia etsittävä institutionaalisista olosuhteista, jotka perustuvat asianomaisen yhteiskunnan historialliseen perinteeseen. Voimassaolevat lait saattavat sisältää sellaisia 'aukkoja' ja vajavaisuuksia, jotka avaavat harvainvallalle mahdollisuuksia. Osittain demokratian heikkoudet pohjautuvat itse ihmisluonteeseen, ihmisen taipumuksiin ja käyttäytymispyrkimyksiin, joita psykologia ja sosiaalipsykologia tutkivat. Ja osittain demokratian elinvoimaa jäytää olojen *jähmettyminen*, liikkumattomuus, joka voi aiheutua tasapainossa olevien eturyhmien vallan ja aseman juuttumisesta kiinteisiin 'raiteisiin'. Ristiriidat pysyvät tällöin piilevinä, niitä ei kyetä ratkaisemaan. Etenkin monipuoluejärjestelmässä tämä vaara on tarjolla. Parlamentillinen järjestelmä ei pääse toimimaan joustavana enemmistöparlamentarismina, vaan hallituspolitiikka jatkuu de facto epäparlamentillisissa vähemmistöhallitusten muodoissa.

Mainittava on myös mahdollisuus, että kansainvälinen tilanne, sellainen kuin ' kylmä sota ', sisältää kehitystekijöitä, jotka vaikuttavat kansanvaltaista valtiollista toimintaa vastaan.

Näihin moninaiisiin ja vaikeisiin demokratian ongelmiin voidaan tässä vain viitata.

Ennen kaikkea on demokratian todellisuus kuitenkin riippuvainen siitä, vallitseeko puoluejärjestöissä aito demokraattinen henki. Ratkaisevaa on, pysykö järjestöissä valta *vapaasti*, spontaanisti kehittyneen enemmistömielipiteen varassa ja mukautuuko vähemmistöön jäänyt mielipideryhmä puolestaan ns. lojaalin opposition asemaan — eikä ryhdy esim. hajoittamaan järjestöään, niin karvaalta kuin tappio jossakin asiassa henkilökohtaisesti tuntuisikin. Ja pystyykö puolestaan enemmistön saavuttanut mielipideryhmä käyttämään valtaansa siten, ettei se karkoita vähemmistöä järjestöstä.

Niin valtiollisissa ratkaisuissa kuin järjestöjen sisäisissä asioissa merkitsee demokratia enemmistön harjoittamaa valtaa, joka samalla suojaa vähemmistöjen etuja ja oikeuksia.

Kansanvalta puoluejärjestöissä merkitsee myös *tehokasta valvontaa*, jota jäsenistö harjoittaa päättävältä käyttäviin nähden. Näin on teorian mukaan — käytäntö voi olla, ja useimmiten ehkä onkin toisenlaista.

Sellaisen valvonnan puuttuminen tekee mahdolliseksi korruption, vallan väärinkäyttämisen. *Välitön* korruption syy on tietenkin siinä, että sen harjoittamiseen mahdollisuudet saanut toimihenkilö itsekohtaisesti tuntee tarvetta käyttää valta-asemaansa väärin, so. lain ja hyvän tavan vastaisesti. Mutta tietoisuus siitä, että tehokas valvonta puuttuu, antaa usein ratkaisevan virikkeen väärinkäyttöksiin ryhtyville.

Poliittinen korruptio on nykyään yleensä puoluekorruptiota — valtakunnanhallinnosta maalaiskunnan pieniin päätöksiin saakka. Korruptio ei rajoitu suoranaisiin lahjomisiin. Sitä on myöskin *nepotismi*, 'suvun suosiminen'. Muuan sen muoto on, että virkamiesten jääviysl. esteellisyyssäännöt sivuutetaan. Mitä on sanottava virkamiehestä, joka itse — tosin taitamattomuuttaan — varmentaa omaa nimitys-asiaansa koskevan kirjelmän? Kirjelmä tosin palautetaan, mutta menettely on oireellinen: puoluesuhteiden avulla valtaan kohonnut virkamies ei tajua, että on syytä tuntea itsensä esteelliseksi oman asiansa *virallisessa* käsittelyssä. Samaan korruption lajiin kuuluu myös, että omaa lähisukulaista esim. kunnallishallinnon piirissä 'autetaan' *järjestö-*

valtaa hyväksi käyttäen virkaan, johon olisi yhtä päteviä tai vielä pätevämpiä hakijoita. Virkaa ei ehkä laisinkaan julisteta haettavaksi, vaan kehoitetaan siihen 'ilmoittautumaan' halukkaita ja pystyviä henkilöitä. Viran täyttävä hallintokunta ei ole tietenkään sidottu 'ilmoittautumiseen', vaan saattaa nimittää jonkun sellaisen, joka ei ole 'ilmoittautunut'.

Nämä ovat vain esimerkkejä, joiden lukua voisi lisätä. Meillä on jo totuttu siihen, että järjestöpoliittista valta-asemaa käytetään omaksi hyödyksi aivan avoimesti ja estoitta. Puoluekoneiston tehtäväksi on tullut jaella virkoja suosikeilleen, aivan kuten itsevaltiuden aikana hovi jakeli hallitsijan suosikeille hyviä virkapaikkoja.

Jolla on valtaa, hän käyttää valtaansa nimitysasioissa siten, että oma asema vahvistuu. Tämä merkitsee, että virkaan ei pidä nimittää 'vahvaa' miestä, joka mahdollisesti joskus ilmenisi kilpailijaksi. On valittava mies, joka riittävän kauan pysyy kiitollisuudenvelassa — joka voidaan henkilökohtaisesti sitoa. Sitominen merkitsee: Sinun on kannattettava minua, jos haluat saada »ystäviä, menestystä ja vaikutusvaltaa» tai nämä erinomaiset asiat säilyttää.

Näin päädytään yhteiskunnallisesti tilanteeseen, josta voisi kirjoittaa hauskoja parodioita. Jokaisella avainasemassa olevalla henkilöllä on 'tallissaan' avustajia, kuten nyrkkeilykilpailuja järjestävällä managerilla 'nimiä'. Nämä avustajat talutetaan sopivana ajankohtana ulos tallista, heidät 'sijoitetaan' — ja heistä hyödytään. Hyötyä voi mm. siten, että itse säästyy politiikan likaiselta työltä. Sillä eihän johtajan tarvitse olla Napoleon, joka itse avoimesti asettuu joukkojensa kärkeen. Nykyajan Napoleon istuu hienossa toimistossaan ja pysyy kernaasti taustahahmona: hänellä on uskollinen esikunta, jota joukot tottelevat.

Sitominen ei rajoitu vain oman puolueen jäseniin. Avustajia tarvitaan myös muista leireistä; mitä moninaisempi suhteiden järjestelmä on, sen parempi.

Näin syntyy nykyaikainen feodaaliyhteiskunta: poliitikkojen henkilökohtaisten herra- ja vasalli-suhteiden systeemi. Tämä on *järjestöfeodalismia*, jota suuret joukot television aikakaudella ymmärtävät yhtä vähän kuin aikoinaan maaorjatalonpojat linnanherrojen keskinäisiä suhteita. Järjestelmää on myöskin sanottu 'jäsenkirjademokratiaksi'.

Perustaltaan se on korruptiota. Se on korruptiota, jonka tuhoisuus käy ilmeiseksi ja joka aikanaan kostautuu sekä harjoittajilleen että etenkin joukoille. Järjestelmä on, niinkuin jokainen, paras mahdollinen siihen sopeutuvien kannalta. Mutta se on tavattoman raskas sellaisen mielestä, joka kaipaa demokratialta muutakin kuin pelkästään ulko-kuorta ja juhlapuhetta.

Tosiasia on, että demokratian vastaiset virtaukset ovat suomalaisessa yhteiskunnassa erittäin voimakkaat. Poliittisella vallalla on tietenkin omat salaisuutensa, jotka ovat vain puolueen 'vanhan kaartin' tiedossa. Mutta vallassa olijoiden *omaltakin* kannalta olisi hyödyllistä pyrkiä välttämään poliittisen korruption räikeimpiä muotoja, sillä niitä käytetään lopulta demokratian vastaisina kiihoituskeinoina. Demokratian johtajat sahaavat usein itse poikki oksaa, jolla he istuvat. Näin tekee myös puoluejohtaja, joka ei viimeiseen saakka pyri vastustamaan järjestönsä hajoamisprosessia.

Bryce näyttää uskovan valtiollisen kasvatuksen merkitykseen kontrollia vahvistavana ja puolueharvainvaltaa ehkäisevänä voimana. Vain valtiollinen kasvatusta — joka nojautuu tieteenomaisuuteen, ei dogmaattisuuteen — pystyy turvaamaan, että itsenäisiä, kriittisiä ja arvostelukykyisiä henkilöitä säilyy järjestöissä ja niiden johtaja-asemissa. Demokratian johtajilta puuttuu usein perinteitä, koulutusta ja määrätietoista opiskelua. He ovat kohonneet nopeasti soveltamalla helposti opittavia *järjestötekniikan* menettelytapoja. Poliittinen 'pyrkely' on

yleensä ollut nopein ja helpoin tie henkilökohtaiseen sosiaaliseen nousuun. Kun yksilö on — saavuttamatta ensin millään alalla menestyvän ammattimiehen pätevyyttä — joutunut riippuvaiseksi järjestökoneistosta, tulee henkilökohtaisesta noususta kaikkea määräävä elämän ehto. Ei ole paluutietä, on vain mentävä eteenpäin! Sen vuoksi on *henkilökohtainen* poliittinen taistelu esim. Suomen oloissa niin yleinen ja kiihkeä, vaudessaan verraton. Sen tuoksinassa unohtaa poliittinen johtaja monet sellaiset elämän säännöt, joita hän aikaisemmin on pitänyt enemmän arvossa. — Valta-asemalla näyttää olevan melkoinen taipumus turmella ihminen, joka valtaa käyttää.

Tällaisia demokratian johtajia voi pitää aisoissa vain se tosiasia, että heidän vallankäyttöään valvotaan. Valvonta taas edellyttää tietoja, aivoja, kynäkäyttöä ja painomustetta — lehdistön ja sanan vapautta, joka *todella* realisoidaan. Lukiessani J. V. Snellmanin kiistakirjoituksia ajalta, jolloin Pyhä Allianssi heitti varjonsa Suomen virkavaltaisiin oloihin, olen ihmetellyt, että hän uskalsi puhua ja että hän myös löysi tukea. Nämä tukijat olivat usein talouselämän ennakkoluulottomia edustajia, jotka eivät olleet sidottuja aikansa mahteihin. He olivat myös älyllisesti vapaan, etsivän ja toimivan sivistyneistön jäseniä.

Sellaista ainesta tarvitaan edelleen valtiollisessa ja yhteiskunnallisessa toiminnassa, jotta 'arvottomammat' eivät täyttäisi heidän paikkaansa.

DEMOKRATIAN ONGELMA: LAISKA LUKENEISTO

Seppo Jokipiä

On silloin tällöin syytä palata aiheeseen, jota ei julkisuudessa ensi kertaa käsitellä. Suomalaisen lukeneiston, korkeakoulututkintoja suorittaneen kansanosan suhteesta yhteisten asioiden hoitoon, demokratian kriisien runtelemaan suomalaiseen arkipäivään, on puhuttu paljon pahaa. Herjaajat ovat puhuneet jopa sivistyneistön petoksesta: lukeneisto haluaa olla sivistyneistöä sinänsä, yhteiskunnallisesti vakaana ja vanhoillaan, aina puolustamassa vuosikymmenisiä ennakkoluuloja ja kokonaan toisissa olosuhteissa syntyneitä asenteita. Liityn herjaajien kuoroon. Herjaaminen todistaa salaista rakkautta, kiintymystä hyökkäyksen kohteeseen.

Vain vahvasti yleistäen voidaan puhua kollektiivisesta vastuusta, joka voidaan kollektiivisesti pettää. Vastuu on aina yksilön ja epäilemättä suomalaisessa lukeneistossa on myös poliittisesti vastuuntuntoisia yksilöitä. Mutta he ovat poikkeuksia. Muutamat huomiot viime aikojen tapahtumista kuvittavat sattuvasti vallitsevaa tilannetta.

Helsingin yliopiston ylioppilaskunta hallitsee itse itseään: kahden vuoden väliajoin valitaan suhteellisilla ja salaisilla vaaleilla 60-päinen edustajisto, opiskelijoiden eduskunta, joka päättää tärkeistä yhteisistä asioista. Ennen vaaleja käydään muodostettujen vaaliliittojen ja eri ehdokkaiden kesken demokraattisten perinteiden mukainen vaalitais-telu; osakunnat vetoavat jäsentensä yhteishenkeen maakunnallisella pohjalla, tiedekuntajärjestöt ylioppilaiden yhteisiin etuihin, raittiit vetoavat raittisiin, kristityt samoin ajatteleviin, kuka mihinkin. Kaikki on niin kuin pitääkin olla. Valitsijoille annetaan vaalipropagandassa tarpeelliset tiedot ehdokkaista ja vedotaan heidän vapaaseen valintaansa. Mutta sitten alkaa itse vaalitoimitus. Kaikki demokraattiset periaatteet unohdetaan ensimmäisen vaalipäivän aamuna. Valitsijoita houkutellaan, painostetaan, vieläpä uhkaillaan — ellei julkisesti, niin ainakin salaa ja yksityisesti. Äänestäjille järjestetään ilmainen kestitys, kaikkein vastahakoisimmille autokuljetus äänestyspaikalle, kontrolli äänestäjistä ja äänestämättä jättäneistä on vedenpitävä: ts. vedotaan kaikkeen muuhun paitsi äänestäjän vapaaseen valintaan ja omaan harkintaan. On väitetty, että nämä ilmiöt jotenkin ilmaisevat demokraattisten ihanteiden rämettymistä ja lisäävät opiskelevan nuorison, tulevan lukeneiston, vastenmielisyyttä politiikkaan. Jotakin oireellista on siinä tosiasiassa, että äänestysprosentti ylioppilaskunnan vaaleissa on keskimäärin ollut n. 50; syksyn 1959 vaaleissa se sentään kohosi yli 60:n. On vaikea ratkaista, johtuuko ylioppilaiden pieni harrastus yhteisiä asioita kohtaan ylioppilaspoliitikkojen käyttämistä keinoista vaiko yleisestä, jo tässä vaiheessa ilmenevästä poliittisesta passiivisuudesta. Tosiasiaksi jää, että ko. harrastus on vähäistä.

Paitsi passiivista, on ylioppilasnuoriso vanhoillista. Pertti Pesonen on tutkimuksessaan ylioppilaiden äänestämisestä v:n 1956 presidentinvaaleissa todennut voimakkaan positiivisen riippuvuussuhteen, mikä vallitsee kodin puoluekannan ja nuoren akateemisen kansalaisen muotoutuvan poliittisen mielipiteen välillä. Hyvin harvat vaivautuvat arvioimaan äänestämisensä perusteita uudelleen, useimmille riittää vanhempien, kenties jo isovanhempien puoluepoliittinen asenne. Ei ole tarvetta muovata omaa kantaa jo kokonaan muuttuneen tilanteen mukaan. Isien ennakkoluulot ja asenteet viedään perintönä kolmanteen polveen. Mutta yhteiskunta muuttuu nykyään kymmenen vuoden aikana enemmän kuin esivanhempien aikaan viidessäkymmenessä; mikä politiikassa on kelvannut isälle, ei saisi enää kelvata pojalle.

Reijo Wilenius on Katsauksessa 1957 kirjoittanut suomalaisten henkisestä tylsistymisestä; perimmäinen syy 1950-luvun poliittiseen rikkinäisyyteen olisi ollut täysin kaavoittunut, dogmeihin tarkertunut ja pelkkiä etu-intohimoja myötäilevä ajattelu. Sen seurauksena on suomalaisen hyvinvointivaltion sijasta syntynyt suomalainen pahoinvointivaltio. Sitä *tylsistymisen vastustamisluketta* jota Wilenius kaipasi, joka erilaisten maailmankatsomusten pohjalta olisi ajanut tutkimisen ja kysymisen asiaa, ei ole kuitenkaan syntynyt. 1960-luvun alussa olemme tutun maiseman edessä: sisäpoliittinen tilanne on jäänyt paikoilleen, puolueiden keskinäinen epäluuloisuus rehottaa pahempaan kuin koskaan, missään ei näy liikahtelewan heräävän elämän merkkejä poliittisen sydäntalven pakkasessa.

Ainakaan lukeneisto ei ole aktivoitunut. Julkista elämää leimaa välinpitämättömyys pohtimista, aktiivista mielipiteenmuodostusta kohtaan. Puoluepoliittisesta dogmi- ja ennakkoluuloajattelusta pitävät huolen pääkirjoittajat ja poliittiset pakinoitsijat. Sellaista ajattelua on kylliksi. Lukeneisto nukkuu neitseellistä Ruususen unta. Suomalaisen keskimääräsivistyneistön poliittinen keskustelu on nykyään kahvipöytäjuoruilua, jossa kerrotaan pari viimeistä kaskua presidentistä ja päivi-

tellään poliitikkojen määrätöntä pahuutta, mikä tulee ennenpitkää viemään maan kunnialtomaan perikatoon.

»En ymmärrä politiikasta mitään, siksi en siihen sekaudu», on tavallinen puolustus etenkin vaalien aattona tai vaalien jälkeen. Demokratia koostuu kuitenkin kokonaisuutena ihmisistä, jotka eivät politiikkaa »ymmärrä»; demokratia ei toimi, ellei ole tarpeeksi politiikan amatöörejä, jotka ottavat vastuun. Demokratian sisäiseen talouteen kuuluu, että hallitus muodostuu yksilöistä, joilla ei tarvitse olla syväisiä valtio-opillisia, kansantaloudellisia, juridisia tai muita tietoja: demokraattinen hallitus on diletanttien, aktiivisesti harrastavien, kannanottoihin ja tutkimiseen, mielipiteenmuodostukseen valmiiden yksilöiden hallitus, paras mahdollinen. Mitä useampi kokki sen parempi keitto: demokratiassa politiikka kuuluu kaikille, politiikan mukana vastuu.

Selviöitäkö, vanhoja kuluneita väitteitä, jotka kaikki tuntevat? Niin voisi luulla. Mikä tahansa kahvipöytäkeskustelu, väittely ylioppilaskokissa tai ruokatuntijuttelu työmaalla todistaa toista.

Kulttuuriharrastus, askartelu tieteen, taiteen ja uskonnon parissa on vanhastaan käsitetty lukeneiston asiaksi, jopa tahdottu patentoida vain tälle kansanosalle. Poliittikka ja kulttuuri aidataan tiukasti karsinnoihinsa. Niinsanotut kulttuurihenkilöt suhtautuvat enemmän tai vähemmän väheksyvästi poliitikkoihin. Syy suomalaisen demokratian pulmatilanteesta pannaan nimellä mainittujen poliitikkojen kannettavaksi ja eristäydytään ylhäisen asenteen turvin katselemaan, kuinka nämä pystyvät syyn kantamaan.

Kulttuuriharrastuksen alalla esiintyy runsaasti kieroönkasvanutta snobismia, mikä tekee ihmisistä sosiaalisesti yhtä sulkeutuneita kuin tietty väärä uskonnollisuus. Elämässä kysytään nykyään toisenlaista mielenlaatua: ei ehkä ole ensiarvoista näperrellä esteettisten pikkupulmien parissa kun yhteiskunta elää jatkuvaa järkytysten kautta.

Kulttuurisnobismi on vaarallinen todellisen poliittisen harrastuksen tuoduttaja niinkuin se helposti latteuttaa aidon vitalisen tunteen. Suomalainen kulttuurielämä on vuosikymmeniä ollut leimallisesti kirjallista. Silti meiltä puuttuvat esimerkiksi yhteiskunnallisten tai poliittisten tunnusten ympärille syntyneet kirjalliset ryhmät melkein kokonaan; vasemmistoradikaalien aikoinaan vireä ryhmittymä Kiila lienee hajonnut tai hajoamassa harrastuksen puutteeseen. Kun 60-luvun alkaessa tarkasteltiin menneen vuosikymmenen kirjallista elämää, todettiin yleisesti suomalaisen kirjailijan yksinäisyys: innostuneita taistelu- ja seurusteluryhmiä ei ole esiintynyt, totesi mm. Annamari Sarajas katsauksessaan. Mielenkiinto maailman ja oman yhteiskunnan ajankohtaisiin kysymyksiin on vieras nykysuomalaiselle kirjailijalle.

Suomalaisella lukeneistolla on yleisesti ottaen poliittinen kompleksi, minkä juuret johtavat 40-luvulla koettuihin pettymyksiin ja 30-luvun aatteiden vararikkoon. 50-luvulla oppineisto on esittänyt katkeroituneen syrjästäkatsojan osaa, kun maaseutuväestön ja tehdastyöläisten etujen ajajat ovat jakaneet yhteistä kakkua ja pitäneet demokratiassa huoneenhallitusta. 30- ja 40-luvuilla syntyneestä lukeneistosta on kasvatettava tässä mielessä uusi polvi, joka ei tuijota vanhempiensa pettymyksiin. Suhteessa politiikkaan tämän uuden polven on etsiädyttävä uusille teille. Osanoton yhteiskunnan asioiden hoitoon on tultava sille itsestäänselväksi asiaksi.

Pentti Holappa

Kunnianhimoisimman 50-luvun runouden kartoitusyrityksen on epäilemättä suorittanut Kai Laitinen esseessään »Mikä uudessa lyriikassamme on uutta?» Tämän esseensä loppupuolella Laitinen ilmoittaa: »Olen koettanut osoittaa, miten modernissa runoudessa kumoutuu myytti määrämittaisen rytmin ja loppusointujen välttämättömyydestä, myytti runosta ajatuksena, myytti runoilijasta luojana ja tunteidensa purkajana, myytti Kauneudesta. Nyt kumoutuu vielä viides myytti, kuvitelma runoilijan elämyksen jäännöksettömästä siirtymisestä runon kautta lukijaan.» Rytmin ja loppusointujen myyttiin ei ole aiheellista puuttua, sillä niistä luopuminen ei ole mitenkään meidän aikamme keksintöä. Sen osoittaa kirjoittajakin. Kiintoisamman ongelmaryhmän muodostavat muut Laitisen määrittelemät myytit ja nähdäkseni ne liittyvät niin kiinteästi yhteen, ettei yhtä voi käsitellä jättäen muut vaille huomiota.

Jokapäiväisessä kirjallisessa keskustelussa on uusi runous totuttu määrittelemään katoavan romanttisen runouden vastakohtaksi. Minikälaisten tunnusmerkkien perusteella tämä jako suoritetaan? Ottaakamme esimerkki Osmo Hormian kirjoittamasta johdannosta »Uuden runon kauneimmat»-kirjaan. Hän sanoo: »Ei tarvitse pitkältikään lukea tai kuunnella aikamme runoilijoiden omia lausuntoja vakuuttuakseen siitä, että he nimenomaan pyrkivät karttamaan tämänkaltaista lukijan suggeroimista. Niin hyvin omasta mielestään kuin tulkitsijainsakin mielestä he ovat oppositiossa romantiikkaa vastaan juuri tässä suhteessa: he eivät salli itselleen sitä ilmiöiden yksinkertaistamista ja todellisuuden typistämistä, jota romantiikka harjoitti tehdäkseen runotaiteen suggestiiviseksi. Käsitteellisesti epätarkka kieli ei kelpaa heidän välineekseen — — —. Kun lukija itse on harjaantunut vain verraten köyhän arkikielen käyttöön ylimalkaisissa ilmaisutehtävissä, hän kokee outona taideluomuksen, jossa runoilija antaa tarkan muodon monisävyiselle elämyskokonaisuudelle.» Tämä selitys sisältää käsittääkseni väitteen, että uusi runoutemme on ottanut käyttöönsä laajemman kielellisten ilmausten valikoiman kuin romanttinen runous, se ei tee eroa runollisten ja runottomien ilmauksien välillä. Samasta asiasta kirjoittaa Laitinen: »Periaatteellisesti on samantekevää, kirjoitetaanko runo Roopen housuntakamuksista vaiko lemmikeistä maljakossa: Diktonius on tehnyt hyvät runot molemmista.» Moderni runoilija osoittautuu siis vapaamieliseksi ei vain ilmauksien vaan myös aiheiden valinnassa.

Jos uusi runous määritellään romanttisen runouden vastakohtaksi näillä perusteilla, on helppoa hyväksyä jako, koska ryhmittely tapahtuu silmiinpistävien ulkoisten ominaisuuksien perusteella. Tämän tapaisen tunnusmerkkien oleelliseksi hyväksyminen ei edellyttäisi myöskään mitään runomurroksen henkisen taustan mullistavaa selvittelyä. On kuitenkin ilmeistä, ettei esitetyillä perusteilla voitaisi soveltaa vastaakohta-asetelmaa romanttinen ja ei-romanttinen toisaalta nykyrunouteen, toisaalta 20-luvun tulenkantajalyriikkaan, ja vielä vaikeampaa se olisi esim. Arvo Turtiaisen suhteen, jonka ennen viimeistä sotaa kir-

joitetuissa runoissa ei ole nähtävissä romantiikan rajoituksia sanan- tai aiheenvalinnoissa.

Kai Laitinen ei rajoitukaan pesäeron tekoon yksistään edellämäin-
tuilla perusteilla, vaan suorittaa varsinaisen romanttisen runoilijan ja
nykyrunoilijan vastakkainasettelun toisaalla. Se tapahtuu kirjoittajan
käsitellessä myyttiä runoilijasta »luojana». Tähän tapaan: »Huomio
kohdistetaan runoilijan persoonasta (johon romantiikka sen keskitti)
työn tuloksiin. Kuvataiteissa havaittava siirtyminen klassillisvoitto-
sempaan asenteeseen, antiikin tai renessanssin näkökantoja muistutta-
vaan taidekäsitykseen — — — on myös kirjallisuuden alueella merkille
pantava ilmiö. Runoilija ei enää ole romanttinen 'luoja', armoitettu
yli-ihminen, vaan vaatimattomasti ja yksinkertaisesti taiteen 'tekijä',
il fattor. — — — Näin käsitettynä lyyrillisen minän arvartuminen joh-
taa paitsi kuvioinnin vapauteen myös suureen nöyryyteen: se tekee
runoilijan alttiiksi tehtävänsä edessä...»

Laitinen ilmoittaa tässä kohdin nojautuvansa Tuomas Anhavan käsi-
tykseen lyyrillisen minän avartumisesta ja toistaa Anhavan Eeva-Liisa
Mannerin »Tämä matka»-kirjan arvostelusta seuraavan kohdan: »Toi-
sella puolen oli minä, toisella kaikille yhteinen maailma; runous oli
runoilevan minän ja tuon maailman suhteiden esittelyä ja tilitystä.
Tämä runon tehtävä on tietenkin ennallaan, mutta asennoituminen sii-
hen on jyrkästi muuttunut sikäli, ettei enää ole erikseen »minää», joka
subjektiivisesti väritellen puhuu jostakin yleisestä maailmasta, vaan
minämaailma, joka runoihin hahmotettuna annetaan koettavaksi ja
toisiin verrattavaksi. »Maailmana maailmojen veroisena haaksirikkou-
dun muita maailmoja vasten», kirjoittaa Paavo Haavikko. Tämä tietää
subjektiivisuuden ääriasennetta, mutta vie runonteossa naturalismista
vapaaseen luomiseen ja subjektiivisesta »esittämisestä» objektiiviseen
hahmotukseen. Täysin toteutettuna se merkitsee, ettei ole mitään
»ikään kuin»; kunkin runoilijan runous on ikään-kuin-maailma, hänen
maailmansa, jonka sisäpuolella hyvin harvat asiat vertautuvat mihin-
kään, ne vain järjestäytyvät ja ovat. Tällöin metaforat ja vertausku-
vat vähenevät ja muuttuvat luonteeltaan; pääasiaksi tulee itsenäinen
kuva, joka on osa *runoilijan maailmaa* eikä mikään kuvauksenkatkelma
maailmasta yleensä. Ja kun kuvat itsenäistyvät, niiden ei myöskään
ole pakko liittyä toisiinsa naturalistisesti tai sovinnaisen johdonmukai-
sesti; ne voivat asettua peräkkäin ja syntyä toisistaan juuri niin kuin
ne runoilijan mielessä asettuvat ja syntyvät.»

Kuten Laitinen sanoo, on tämä »tärkeä kappale modernin lyriikan
runousoppia». Uskallan olettaa, että samansuuntaiseen näkemykseen
perustuu Laitisen käsitys runosta esineenä sinänsä; »Runoa ei enää
niinkään käsitetä yksityisten tunteiden ilmaukseksi kuin itsenäiseksi
esineeksi, jonka muotoilussa näkyy taiteilijan oma puumerkki.» Tätä
taideteollista runokäsitystä Laitinen soveltaa aikaisemmin esseessään
kirjoittaessaan Haavikon runosta »Vuoksen ja luoteen, sateen ja tuulen
turhan tähden» seuraavasti: »Yhtä harhauttavaa on ryhtyä arvailemaan,
mitä »musta» mahtaa Haavikon runossa merkitä ja mitä syntyjä syviä
sen taakse voi kätkeytyä. Musta on musta ja sillä hyvä. Tässä siihen
ei luultavasti liity edes minkäänlaista yleistä sivumerkitystä (surun
väri tms.); se ei ole symboli. — — — koko sen tehtävä selviää runosta
itsestään ja rajoittuu runon puitteisiin.» Laitinen ei tyydy vain totea-
maan uusien runoilijoiden pyrkimystä esineelliseen hahmotukseen, hän
liittää tuohon pyrkimykseen omakohtaisen voimakkaan arvostuksen.
Tämä selviää seuraavasta monessa mielessä hätkähdyttävästä lainauk-
sesta: »Yhteisenä piirteenä on myös onton paisuttelun ja ylisanojen
välttäminen. Runo ei pyri näyttämään suuremmalta kuin on, vaan ole-
maan suurempi kuin näyttää. Kaunistelu, halvan materiaalin naamioi-

minen arvokkaaksi on uudelle lyriikalle vierasta. Tärkeintä ei ole, että runo näyttää hyvältä yhdeltä puolelta, vaan että se kestää tarkastelun mahdollisimman monelta puolelta, niin edestä kuin takaa, niin ulkoa kuin sisältä. Sen elinkelpoisuuden ratkaisee kokonaisuus, erisuuntaisten ja eriasteisten kielellisten ja rakenteellisten tekijäin yhteistyö.»

Kun runo irrotetaan niistä merkityksistä, jotka sen yksityiskohdilla on runoilijan »minämaailmassa», ei sen arvo riipu siitä, mitä se pystyy välittämään lukijan »minämaailmaan». Laitinen on suorastaan sitä mieltä, että runon mahdollisuus toimia kommunikaatiovälineenä on kyseenalainen. Itse asiassa tämä seuraakin luonnostaan jo siitä, että runo on omaa elämäänsä elävä sanarakennelma, jonka taiteellinen arvo nähtävästi perustuu eri runonosien suhteisiin, sen arkkitehtoniseen ratkaisuun. On kuitenkin kysymyksenalaista, voidaanko sanamateriaali runoissa rajoittaa toimimaan normaalikielessä saamistaan symbolimerkityksistä vapaana. Joka tapauksessa sanojen ilmaiseva aines, joka itsestään pyrkii synnyttämään vaikutelman kirjoittajan ja lukijan välisestä yhteydestä, voi samentaa lukijalta runon arkkitehtonisen, esi-neellisen rakenteen.

Laitinen lainaa tässä yhteydessä Osmo Hormian esseetä »Talonpoikien krysanteemit», joka siis on kirjoitettu aikaisemmin, mutta rakentuu aivan ilmeisesti samalle näkemykselle kuin Laitisen mainittu essee. Lainaan Hormiaa samalta kohtaa kuin Laitinenkin, aloitan vain hiukan aikaisemmin. »Tällaisten tehtävien tilalle on tullut sangen ylimyksellinen tieto siitä, että jokainen ilmaisuaan etsivä elämys kuuluu vain runoilijan oman persoonallisuuden maailmaan ja on itse asiassa vain siinä mahdollinen. Runo pyrkii kyllä havainnollistamaan tätä elämystä lukijalle, vieläpä herättämään lukijassa samankaltaisia mielikuvia, mutta mistään elämyksen sellaisenaan siirtämisestä ei ole kysymys eikä semminkään jonkin runoilijalle ja lukijalle yhteisen kokemusmahdollisuuden eloon herättämisestä: sellaista mahdollisuutta ei ole. Runon tehtävänä on yksilöllisten elämysten synnyttäminen, kunkin lukijan yksilöllisten elämysten mukaan.» Hormian lausunto peittää melko tarkkaan Laitisen käsityksen asiasta, mutta tuo siihen myös mielenkiintoisia lisä. Huomautan eritervisesti adjektiivisesta sanonnasta. »Tällaisten tehtävien tilalle on tullut sangen ylimyksellinen tieto jne.» En voi välttyä siltä vaikutelmalta, että käsitys lyyrillisen minän laajentumisesta ja runon objektivisoitumisesta on näin johtanut hiukan koomilliseen persoonallisuusmyyttiin. Toinenkin huomautus lienee aiheellinen: väärinymmärrykset ovat kyllä aina aiheuttaneet ihmisten keskeisiä tragedioita, mutta mielestäni uuden runon selittäjät korostavat vierassieluisuuden ongelmaa hiukan tarpeettoman pateettisesti. Jokapäiväisessä elämässä joudumme kuitenkin ilmaisemaan lähimmäisillemme yhtä ja toista sanojen avulla ja aika usein onnistummekin. Totta puhuen kieli on kai alunperin kehittynyt tähän käyttöön.

Laitinen trivialisoi runoteoriaansa myös puhuessaan kuin-sanojen käytöstä. Hän ei kylläkään sano, että uudessa runoudessa olisi luovuttu kokonaan näistä sanoista, mutta näkee kuitenkin jotain merkityksellistä siinä, että Aila Meriluoto kirjoittaa »Olen meri, sanojen kuohua täynnä», eikä »Olen kuin meri, sanojen kuohua täynnä». Tämä sovelutus on vaarassa saattaa kyseenalaiseen valoon myös Anhavan äskeisessä lainauksessa taitavasti antaman selityksen siitä, että uuden runon kirjoittaja ei joudu tekemään vertailuja kirjoittaessaan vain omasta »minämaailmastaan». Olen tavannut valistuneita henkilöitä, jotka ymmärtävät uuden runouden idean juuri siten, ettei siinä saa käyttää kuin-sanoja.

Haluan erityisesti korostaa sitä, että Laitisen lainaama kohta Erik

Lindegreniltä nykyaikaisen runon kuvallisuudesta ei mitenkään tue edelläesitettyjä Anhavan ja Laitisen käsityksiä. Lainauksen alku on seuraavanlainen: »Runollinen kuva on vapautettava alistetusta, »koristavasta» asemastaan ja tehtävä runon pääelementiksi. Ajatuksen on ajateltava kuvissa, ja tunteen (tai alitajunnan) kuvien tulee virittää ajatus, koko ajan on kysymys vuorovaikutuksesta». Jo tämän lainauksen perusteella ja sen perusteella, mitä muutenkin tiedän Lindegrenistä, päätelen, ettei hän missään tapauksessa tue käsitystä runosta »esineenä sinänsä», vaan hän on toteuttanut runoutensa uudistuksen saattaakseen mahdollisimman suuren osan minästään runouden ainekeksi. Tämä hänen pyrkimyksensä perustuu vakaumukseen, että miellejyhtymillä, jotka runokuva aiheuttaa, on vastaavuutta tekijässä ja lukijassa. Viime kädessä on kysymys ihmisten perimmäisestä samankaltaisuudesta.

Minusta on lohdullista, että samassa Parnasson numerossa, jossa Osmo Hormian edellämainittu kirjoitus julkaistiin, on myös Pekka Lounelan essee »Runoilijan viesti». Siitä on peräisin katkelma: »Kun avaan runokokoelman, asetan sen tekijälle kysymyksen: 'Oliko Sinulla asiaa minulle, kun kirjoitit tämän?' Edellytän saavani vastauksen runoista. Asian kielellinen ilmaiseminen muodostaa sen väliaineen, jonka vastus runoilijan on voitettava. Lopullista suoritusta arvostellaan sekä runoilijan sanoman että sen välittämisen kannalta». Kaikessa mutkattomuudessaan paljastaa tämä katkelma luonnollisen ja tervejärkisen suhtautumisen runouteen. Myös Osmo Hormian viimeaikaisista kirjoituksista olen päätellyt, ettei hän enää edusta »Talonpoikien krysanteemit»-esseessä esittämiään ajatuksia.

Kaikella tällä olen tahtonut osoittaa esitettyjen nykyrunouden selitysten kapea-alaisuuden. Taiteen muutoksia ei voida selittää irrallisina kulttuuri-ilmiöinä. Jos runouden suunnille etsitään puhtaasti kirjallisuushistoriallinen tausta, voidaan päätellä, että niiden yhteydessä halutaan jättää käsittelemättä vaikeiden tai vaarallisten elämänilmiöiden uudelleenarviointi. Vaikka suomalainen nykyrunous on monessa mielessä kansallista, on se kuitenkin pohjimmiltaan nähtävä elimellisessä yhteydessä länsimaisten ihmisten maailmankuvassa tapahtuneisiin muutoksiin. Siinä on nähtävissä myös reaktioita uusiin vakiintumaan pyrkiviin arvostuksiin ja tässä mielessä runoilijan sana edustaa lukuisia samassa elämänympäristössä toimivia ihmisiä. Maailmankuvan ja ihmiskäsityksen muuttajana taide toimii sekä taiteilijan että yleisön vapauttajana, se torjuu ennakkolta vain katastrofien avulla purettavissa olevia jännitystiloja. Puolinaisten selitysten ansiosta voi tämä taiteen oleellinen vaikutus kuitenkin estyä. Samalla selitykset vaikuttavat myös taiteeseen ja ovat vaikuttaneet jo myös meidän nykyrunouteemme. Vaikka siinä on nähtävissä kriittisiä, jopa hyökkääviä piirteitä, on se yleisilmeeltään passiivista ja alistuvaa. Minän ilmaukset ovat estyneitä eikä vieroksuttujen arvostusten lopulliseen kukistamiseen pyritä. Kysymysten käsittely siirretään mieluummin esteettis-mystilliselle alueelle. Samoin ovat monet uuden runouden tyylikeinot muuttumassa tavanomaisuuksiksi, mikä onkin ymmärrettävää, sillä vain katsomuksellinen aktiivisuus voi aktivoida myös muodon — ovat-han muoto ja sisältö yhtä.

PUDENDA

luonnoksia runoihin,
jotka kirjoitetaan heti kun ilma
on tarpeeksi lämmennyt

Fantasia, Amblyrhynchus,
vihreä puhelin, leguaani auringossa,
leguaani minun pöydälläni Amblyrhynchus
puhuu yhteiskunnasta
tuolta puolen,
miten helppoa on nostaa hännästä fantasiaa,
kääntää selälleen Amblyrhynchus.
Puhelimesta ne tulevat murhat, aviorikokset,
pahat ajatukset ja kadonneet kengät.

Lumi menee pois. Kevät istutetaan
korkeakorkoisiin kukkaruukkuihin, missä on nainen verrattava?
Minun tukkani vieras elementti ja kolkot korvat
joita on vaikea kuvitella mihinkään päähän.
Tukka, korvat, varpaat ja luonnottomat himot,
mikä pitää ihmisen koossa?
Minun sieluni elefantti tai kello, kärsä tai heiluri,
täsmällisesti,
minä en poikkeaa,
puhun kuin kaikki,
lumi kevät kengät,
lumikengät, kevätkengät, pudenda muliebria.

Museot ja metsät,
väsyneet oravat oksilla,
onko tämä oikea paikka,

linnunpesät hikisissä kainaloissa,
onko tämä mikään paikka,
mihin orava on matkalla ei mihinkään?

Väsyneet sanat etsivät takaisin suuhun,
onko tämä oikea paikka,
tyhjät museot ja autiot metsät,

haavoittunut enkeli ja hebreankielinen puu,
onko tämä mikään paikka, puu kukkii,
suu menee umpeen,

ihminen seisoo valoisassa metsässä.
Missä ovat oravat oksilla liikkumatta?
Missä ovat linnut menneet?

Aurinko laskee, mies väsyi, metsä on valoisa,
kirkkaassa valossa kuolema seisoo häkissä ihmisessä,
kuoleamalla ei ole omaa hahmoa,
se on kylkiluiden häkissä pimentynyt aurinko.

Ja pimeys tulee,
kukat menevät umpeen,
lehtivihreä yö on kaikissa huoneissa musta.

Tarmo Manelius

Luonnonkansojen runous, etäinen ja vähän tunnettu, ikivanha ja moderni, kiehtoo mieltä. Sen vivahderikkaus ei aukea helposti. Osittain tämä johtuu siitä, että olemme vieraantuneet näiden kansojen elämänpiiristä tai että kulttuurimuotomme ovat alunpitäen kehkeytyneet aivan toisissa olosuhteissa.

Fatalismi ilmenee voimakkaimmin eskimojen ja intiaanien runoissa. Usein on kuvattu hetkiä, jolloin laulaja on kokenut voimakkaan käännekohdan elämässään ja odottaa stoalaisen rauhallisesti loppuaan. Yhteys luonnon kokonaisuuteen on tuoretta ja kuvavoimaista. Dynaaminen voima ilmenee erityisesti Keski- ja Etelä-Amerikan intiaanien runoissa. Näytteeksi tästä katkelma runosta Mayalainen ennustus:

»Syö, syö, kun on leipää, / juo, juo, kun on vettä; / tulee päivä, jolloin pöly ilman pimentää, / kun home tuhoaa maan, / kun pilvi nousee, / kun vuori kohotetaan, / kun mahtava mies kaupungin valloittaa, / ...»

Polynesialaisten laulut ovat surussaankin iloisempia ja sota on niiden aihepiirissä harvinaisempi kuin intiaanien tuotteissa. Atsteekkien ja inkojen laulut lähenevät japanilaisen runouden herkkää kuvallisuutta. Myös pohjoisten intiaaniheimojen lauluissa on yksinkertaisuudessaan tehoavaa miniatyyrilyriikkaa. Siitä olkoon seuraava palanen sarjasta Kolme laulua pohjoisesta näytteenä:

»Kolibrin laulu . . . Minä ikävöin yksinäni pois. / Minä laulan sisällä. / Minä itken itseäni.»

Eskimojen ankara elämä ja heitä ympäröivä pimeys ei vapauta helposti iloa lauluihin. Sota on heille outo aihe. Jäyhyys, joka heidän runoudessaan työntyy vähäisten ilojenkin yli, ilmaisee luonnon kylmää otetta ihmisen mieleen.

Yhteistä näille tuntemattomain runoilijain tuotteille on niiden laullisuus ja suusanaisesti säilyvän aineiston vaatima muistettavuus. Lauserakenne muotoutuu lyhyeksi ja sanat kuuluvat käsite- ja ilmiöpiiriin, jonka jokainen heimon tai kansan jäsen tuntee.

Talteensaadut runot ovat tutkijoiden ja asianharrastajien uurastuksen tuloksena ilmestyneet antologioina, joista ehkä tärkein on Eckart von Sydowin »Dichtungen der Naturvölker». Englanniksi on ilmestynyt Margot Astrovin valikoima »The Winged Serpent». Suomenruotsalaisen runoilijan ja tutkijan Christer Lindin hyvä valikoima »Stigen och regnbågen» julkaistiin 1943 Yrjö Hirnin esittelyllä varustettuna.

Seuraavat runot, jotka pakosta ovat käännösten käännöksiä, kuvastavat vain kuin kaukaisena kaikuna näiden runoilijoiden pyrkimyksiä. Ajan vaihtuvain virtausten yli kuulemme kuitenkin niiden sanoman.

LUOMISMYTTI

(Tahiti, Polynesia)

Hän oli siellä. — Taaroa oli hänen nimensä.
Hänen ympärillään kaikki oli autiota.
Ei missään maata, ei missään taivasta.
Ei missään merta, ei missään ihmisiä.
Taaroa vailla kaikua huutaa, —
silloin hän muutti itsensä yksinäisyydessään maailmaksi.
Nämä juuret, — Taaroa.
Nämä kalliot, — ovat Hän.
Taaroa: meren hiekka!
Taaroaksi hän nimitti itsensä.
Taaroa: kirkkaus.
Taaroa: alkuperä.
Taaroa: alkusyvyys.
Taaroa: mahtava,
kaikkeuden Luoja,
suuren ja pyhän kaikkeuden,
joka vain on Taaroan kuori,
hän lahjoittaa sille elämää jumalaisessa järjestyksessä.

AURINGOSTA JA KUUSTA JA TUSKASTA JA YKSINÄISYYDESTÄ

(Pohjoisamerikkalainen eskimo)

Mikä tuska kuitenkin,
toivoo yksin olla,
iloisessa seurassa
pois ihmisten luota toivoo!
Ijaija-ja-ja.

Mikä ilo kuitenkin,
että kesän tuntee,
kun se tulee suureen maailmaan,
nähdä aurinko,
milloin päivän, milloin yön aurinko,
seuraten vanhaa jälkeään!
Ijaija-ja-ja.

Mikä tuska kuitenkin,
että talven tuntee,
kun se tulee suureen maailmaan, —
milloin kuuta puoli, milloin täysi kuu,
seuraten vanhaa jälkeään.
Ijaija-ja-ja.

Mihin matkaa kaikki?
Itäänpäin toivon itseni.
Ja kuitenkaan en koskaan
setääni näe.
Ijaija-ja-ja.

UUDISTUUKO SUOMALAINEN ROMAANI?

Kalevi Seilonen.

Runoutemme on uudistunut radikaalilla tavalla: siitä tuskin ollaan eri mieltä missään leirissä. Kuitenkin on sanottava, että niin epäteoreettisessa kulttuurissa kuin missä elämme ei juuri nähdä, mitä olennaisia muutoksia lyriikassa on tapahtunut ja mitä ei. Yleensä kulttuurikeskustelumme vatkaavat pintavaahtoa sen sijaan, että vaivauduttaisiin etsimään merkittäviä ilmiöitä. Mutta on havaittu: Tulenkantajat eivät olleet modernisteja (nykyisessä mielessä), mutta nykyiset lyyyrikkomme lienevät.

Entä romaani? Onko maassamme kirjoitettu merkittävällä tavalla entisistä romaaneista poikkeavaa teosta? Ovatko romaanikirjailijamme kyenneet luomaan jotain todella uutta? Mikäli muistan oikein, luetteli Pentti Holappa kerran uuden romaanin edustajina Marja-Liisa Vartion, Antti Hyryn ja Veijo Meren teoksia. Omasta puolestani hyväksyn heidät suomalaisen romaanin uudistajiksi vain huomattavin varauksin.

Kansalliskirjallisuutemme on kautta aikojen ollut luonteeltaan varsin yksioikoista. Sanoja tosin on käytetty avokätisesti, lähes yliolkaisesti. Karkeasti sanoen kirjallisuudessamme esiintyneet erilaisuudet ovat olleet pelkkää seurausta yhteiskunnallisten asemien eroista. Tarkoitan tällä nimenomaan romaaneja. Yleensä on suomalaiset romaanit alituisesti laadittu saman romaanikäsityksen pohjalta: siksi ne muistutavat toisiaan kuin saman perheen tyhmät sisarukset. Nytkin on tällä suolla runsaasti kulkijoita. Perinteellisen romaanin edustajat tosin potevat lievää epävarmuutta ja epäröintiä, mutta se ei ainakaan auta heitä. Hajanaiset yritykset poiketa omille teille ovat tavallisesti jääneet yritysten tasolle.

Viime aikoina on esiintynyt miltei koulukuntamaista pyrkimistä pois entisestä. Uudet romaanityypit ovat olleet huomattavasti viileämpiä, selkeämpiä ja samalla muodoiltaan kapeampia (sanoisin niiden lähestyneen kertomusta ja reportaashia). Tietysti voisi luetella tällaisia adjektiiveja paljonkin, mutta kuinka merkittäviä ne ovat? Uusia muotonäköaloja ei juuri ole avattu, eikä mainittavampaa ole tapahtunut sisältöjenkään suhteen. Uusien romaanien mielenkiinto on ollut lähinnä siinä, että niistä on saattanut tavata merkkejä sivilisaatiossamme tapahtuneista muutoksista. Varmaankin ne myös ovat luoneet mahdollisuuksia »todella uuden» romaanin ilmestymiselle.

Eräänä syynä suomalaisen romaanin kehityksen jäykkyydelle pitäisin useimpien kirjailijoittemme kirjallista lähtökohtaa. Toiset ovat nojanneet kansalliskirjallisuuteemme, toiset ulkolaisiin klassikkoihin. Painettua sanaa on kunnioitettu enemmän kuin omaa tajuntaa. Ongelmat ja maailmankuvat ovat säilyneet kirjallisina tai totunnaishina.

pekka lounela

Sanomalehdistöä sanotaan neljänneksi valtiomahdiksi. Erityisen mielellään se käyttää itse itsestään tätä nimitystä. Sen asema on todellakin kadehdittava: kaiken kritiikin ulkopuolella, liikevaihtoveron ulottumattomissa reagoida voimakkaasti jokaiseen pieneenkin — yleensä kuviteltuun — yritykseen puuttua siihen. Maakunnan pienten puoluelehtien, suurempienkin, talous turvaa valtakunnallisten päivälehtien edut.

Lehdenkustantajat ovat rengastuneet ja ulkonaisesta kilpailuasenteestaan huolimatta ne vetävät yhtä köyttä Tämän valtiomahdin kannalta politiikka on toisarvoinen ilmiö, räikeään kielenkäyttöön vastataan samalla mitalla, mutta eihän kukaan järkevä ihminen ota sitä muuna kuin politiikkana. Mahdin säilyttäminen on tärkeämpää. Siksi on syntynyt hiljainen monopoli, jonka puitteissa eri poliittiset mielipiteet kyllä pääsevät kuuluviin, mutta vapaa keskustelu on siitä huolimatta ankarasti rajoitettua. Poikkeuksen muodostavat sellaiset julkaisut, joita valvotaan muutenkin ulkopuoliselta taholta, ne ovat puolueen postikonttoreita tai monistustoimistoja: esimerkiksi kommunistilehdet. Niiden syytökset rengasta vastaan kaatuvat tämän sidonnaisuuden vuoksi.

Hyvänä esimerkkinä siitä, miten haluttomia lehdistössä ollaan puutumaa yleisiin periaatekysymyksiin, olkoon suhtautuminen Katsauksen viime numerossa julkaistuun artikkeliin Posti- ja lennätinhallituksen puolueellisesta, sanankäytön vapauden kannalta pelottavasta päätöksestä. En ole yhdessäkään lehdessä nähnyt sitä kosketeltavan. Kysymyksessä on kuitenkin olennainen, kouriintuntuva vääräys: lehdistön luokittelu mielivaltaisista perusteista suosittuihin ja hyljeksittyihin julkaisuihin.

Tämä ja eräät muut seikat, kuten jatkuva hyökkäily radion kimppeen — milloin milläkin syyllä mutta todellisuudessa sen näkyvän monopoliaseman vuoksi, panevat minut kysymään, vastaako lehdistön taso sen asemaa ja mahtia. Onko lehdistön taso toisin sanoen noussut sitä mukaa kuin tilaajamäärät ovat kasvaneet ja sen yhteiskunnallinen palvelusvelvollisuus niin ollen lisääntynyt.

Eiköhän vastaus ole kielteinen. Sekalainen, huonosti suomennettu ja tyystin toimittamaton ulkomainen materiaali täyttää surullisen suuren määrän palstatilaa. Artikkelipuoli hoidetaan sattumanvaraisesti ja haluttomasti. Vain Helsingin Sanomia voidaan pitää tyydyttävänä uutislehtenä. Urheilu- ja kulttuuriosastoissa esiintyy tolkkuttomuutta — muuallakin kuin niiden keskinäisessä laajuussuhteessa. Pääkirjoitusten kirjoitustapa on yleensä kuolettava eikä asia käy niistä läheskään aina riittävän selkeästi ilmi; sen sijaan niissä viljellään kyllä hapahkoa letkauttelua, jonka paikka olisi poliittisten pakinoitsijoiden rehvakaissa pakinanurkissa.

Lehtien toimitustavan näyttää määräävän kaksi seikkaa: 1) että lehti ilmestyy seuraavana aamuna ja 2) ettei siinä ole mitään puolue-toimistoa eikä päätoimittajan klubituttavien etuja loukkaavaa.

Saattaa tapahtua sellaisiakin hämmästyttäviä asioita, että oppositio-

lehdet kasvattavat sen hallituksen goodwillia, jota ne ovat kaatamassa. Sitä ne eivät varmaankaan tarkoita, kun ne julkaisevat komeita tilastoja pitkäikäisimmistä hallituksistamme ja arvelevat, että Sukselaisen kabinetti kiipeää kymmenenneltä sijaltaan pari pykälää ylemmäksikin. Urheiluhenkkinen kansa alkaa varmasti jännittää hallituksen puolesta. Siinähan ei ole mitään pahaa, mutta toimittajien yksinkertaisuus ei tällaisissa tapauksissa takaa edes heidän isäntiensä tarkoitusten seuraamista.

Ei ole sanottu, että vika yksinomaan piilee sanomalehtimieskunnan tasossa, vaan siinä, että lehtien sisällöstä määräävät piirit eivät tajua välineensä tehtävää ja luonnetta. Vapaassa maassa lehti ei voi kuulua kenellekään, se ei ole kivitalo ja kirjapaino. Se on keskusteluväline, ei valmiiden mielipiteiden ja katsomusten pakkosyöttäjä. Arvostelukyvyyttömällä tyrkyttämisellä ja pimentämisellä on nyt saatu aikaan se, että lehdistö turruttaa lukijoitaan eikä ainakaan missään suhteessa kykene kehittämään heidän katsomuksiaan. Ihmiset lukevat toisen ajatussuunnan kannalle asettunutta lehteä vuosikaudet eikä se vaikuta edes puolueen valintaan, joka sentään on normaalisti varsin primitiivinen ratkaisu.

En olisi kirjoittanut näin, ellen uskoisi lehdistön tehtävään valistajana, tiedotusvälineenä ja kansalaisten itsenäisen ajattelun virittäjänä. Itsekriittisempi suhtautuminen ja yritteliäämpi ote olisi varmaan paikallaan joka puolella lehdistöä. Ennen kaikkea tämä merkitsisi avointa keskinäistä arvostelua, silloin kun jollakin, etten sanoisi Leinon tapaan »eräällä taholla» rikotaan kunniallisuutta ja rehtiyttä vastaan koko lehdistön vahingoksi.

Pienet vapaat lehdet eivät ole suurlehtien mielestä »sen arvoisia», että niitä käsiteltäisiin niiden palstoilla. Näin on — uskomatonta — todella sanottu, vaikka lehtien tehtävä on asioiden seuraaminen ja tarpeen vaatiessa julkisesti arvottomaksi arvioiminen. Mutta meillä vaaditaan julkisuusperiaatteen noudattamista muilta, kun itse voidaan kenenkään puuttumatta sysätä se syrjään.

Vain vapaat, vaikka pienetkin, lehdet voivat toimia omanatuntona. Siksi niiden lukumäärää olisi kulttuuripoliittisin keinoin lisättävä.

Tämä ei kuulu edelliseen, onpahan huvittanut toteamus. Viime Katsauksen numerossa julkaistussa alustuksessa puhuin Eino Leinon julkaisumahdollisuuksista nykyaikana. — Sittenmin kirjoitin hyvässä uskossa ja sanojani ehdottoman totuuden arvossa pitämättä pienen jutun Eino Leinon pakinoista. Lähinnä kuvailin kevyissä puitteissa, mitä asioita L e i n o puhui. Tarjosin sitä huomattavaan lehteen.

Julkaistiinko juttu?

Ei ole hauskaa olla profeetta omassa maassaan.

Pekka Laukkanen

LOUNELA JA KOMMUNISMI

Vastatessaan Lahti-lehden kirjoitukseen on Lounela tarttunut vanhaan mutta aktueellisiin aiheeseen. Miten puolustautua kommunismin vaaraa vastaan?

Meillä on tässä suhteessa kaksi päälinjaa, sanottakoon ensimmäistä nyt vaikka maalaisliittolais-lounelaiseksi linjaksi:

Kommunistit ovat ihmisiä, jotka porvarillisen yhteiskunnan heikkoudet ovat ajaneet SKDL:n leiriin. Jos arvostelemme näitä eksyneitä, eristää se vain heidät entistä lujemmin omaksi joukokseen, ja kommunisminvastainen taistelu pelkäänsä lisää heidän katkeruuttaan. Kommunismia on vastustettava myönteisellä tavalla, palauttamalla heidän luottamuksensa yhteiskuntaan. Sosiaalisilla uudistuksilla ja positiivisella asennoitumisella heidät saadaan tuntemaan itsensä suomalaisen yhteiskunnan jäseniksi. Keskustaan ei pidä moittia kommunisteja, sensijaan on arvostettava oikeistoa sen virheistä. Silloin SKDL:n äänestäjät siirtyvät keskustan piiriin.

Toinen linja, sosialidemokraattien—oikeiston, sanoo suunnilleen näin:

Kommunismille ravintoa antavat taloudelliset epäkohdat on poistettava nostamalla kansan aineellista ja henkistä kehitystasoa, kuitenkin niissä rajoissa, jotka maan suorituskyky kestää. (Melko lähellä edellisen linjan näkemystä). Henkisessä taistelussa kommunismia vastaan on seistävä lujasti paikoillaan, ja kommunismin valheellisuus on paljastettava sen äänestäjajoukoille. Kommunistien johtajien kanssa ovat myönnytukset ja lehmänkaupat vaarallisia, niitä käytetään vain kumouksen astinlautoina. Heikkous lisää kommunismin häikäilemättömyyttä ja kansanrintama vie lopulta kansandemokratiaan. (Täydellinen vastakohta edellisen linjan kanssa).

Ilmoitan heti akuun kallistuvani jälkimmäiselle kannalle, kuitenkin olemme kai kirjailija Lounelan kanssa yksimielisiä siitä, että (1) kommunismi on itsenäisyydellemme ja kansanvallalle vakava vaara, joka on pyrittävä torjumaan, (2) taloudelliset ja sosiaaliset radikalismien syyt on etsittävä ja poistettava.

Tähän kai yksimielisyys loppuu.

Vaikka periaatteessa lienemme SKP:hen nähden samalla kannalla, niin menettelytavoista emme ole. Ikävä on todeta, että itse pääasia tavallisesti hukkuu lihavaan riitaan keinoista, joilla yhteistä vaaraa vastaan pitäisi puolustautua.

Asetan kantani perustelut riviin:

— Sikäli kun kokemusta on, ovat kommunistit voittaneet demokratian juuri siellä, missä myöntyväisyyspolitiikalla on uskottu voitavan kesyttää tämä vallankumousliike. Tšhekkoslovakian kommunistit käyttivät empimättä hyväkseen juuri kansanrintamamiesten sinisilmäistä yhteistyöhalua.

— Kun kansanrintama yhtyy kommunisteihin oikeiston ja sos.demien pommittamisessa, niin ehkä tosiaan saadaan joku äänestäjä siirtymään pois SKDL:n leiristä. Mutta eikö tällainen näennäinen voitto pikemminkin auta kommunisteja? Kansanrintama liukuu kommunismiin päin eikä suinkaan päinvastoin. Jos julistatte sanokaamme punaiselle pienviljelijälle vastustavanne kapitalismia ja oikeiston yöpakkaspoikia, niin ehkä saatte hänet puolellenne. Mutta onko tästä vastaavaa hyötyä? Jos sensijaan näytätte hänelle, miten talonpojan käy sanokaamme Itä-Saksassa, niin ehkä hän silloinkin muuttaa kantansa. Kumpi tapa on parempi?

— »Huutokauppa kommunistien kanssa ei kannata.» Kommunistien ei tarvitse vastata huudostaan.

— On syytä tehdä ero kommunistien johtajien ja niiden puutteenalaisten joukkojen välillä, jotka heitä äänestävät. Johtajat tietävät kyllä mitä kansandemokratia merkitsee, joukot eivät. Eikö meidän tehtävämme ole mennä näiden ihmisten pariin ja kertoa heille totuus. Myönnän, että tässä suhteessa me »porvarit» emme ole niin aktiivisia kuin pitäisi.

Olisin kirjailija Lounelalle kiitollinen selkeästä ja asiallisesta vastauksesta esittämiini näkökohtiin. Kysymys on nähdäkseni suomalaiselle kansanvallalle ensiarvoisen tärkeä, rakentavaan keskusteluun olisi päästävä, ja jonkinlainen yhteinen kompromissilinja pitäisi demokratian kannattajien löytää. Emme liiku mihinkään, jos yksi soutaa ja toinen huopaa.

Walter Metsävainio

Tarvitaanko uskon puhdistamista?

Uskonpuhdistus jäi puolitiehen sitoessaan ihmisten omattunnot Raamatun auktoriteettiin. Uuden ajan ihmistä ei voi sitoa mikään muu kuin hänen oma pyrkimyksensä totuuteen. Kun puhutaan uudesta uskonpuhdistuksesta, tarkoitetaan tavallisesti vaatimusta eettisen näkökulman soveltamisesta evankeliumien tulkintaan. Yritetään selvittää, mikä evankeliumeissa on aidosti inhimillistä. Käsitksemme maailmasta ja sen rakenteesta muuttuvat nopeasti, mutta eettiset totuudet pysyvät suhteellisen muuttumattomina.

Tiedämme historiasta, että evankeliumeita on korjattu siten että se, mikä ei sopinut kirkon oppirakennelmaan, sivuutettiin tai poistettiin. Pyrkimys oli ainakin tällainen, vaikka siinä ei ehkä oltu aivan johdonmukaisia.

Kerran tehdyt päätökset voidaan luonnollisesti ottaa myöhemmin tarkistettaviksi. Katolinen kirkko toimi aivan korrektisti hyväksyessään uuden opin Neitsyt Marian taivaaseenastumisesta. Ei tätä oppia ole voitu tuulesta temmata, vaan sen on täytynyt sisältyä kristilliseen perimätietoon. Koska protestanttiset kirkot ovat kerran hyväksyneet Raamatun ehdottoman auktoriteetin, ovat ne tällaisen menettelyn edessä täysin avuttomia.

On kaksi tapaa suhtautua syntyneeseen tilanteeseen: joko eräiden intellektuellien tavoin hypätä takaisin katolisen emäkirkon helmaan tai hylätä kerrassaan kaikki myytit, kuten esim. Albert Schweitzer on tehnyt. Jälkimmäinen tie, uskonpuhdistuksen päätökseen vieminen, ei suinkaan merkitse uskonnon kieltämistä.

Synti, armo ja pyhä ovat psyykkistä todellisuutta ja ne sisältyvät itse kosmiseen järjestykseen. Synti esim. ei ole muuta kuin ihmisen eristäytymistä itse elämän lähteistä. Kaikkien elollisten olentojen välillä vallitsee yhteenkuuluvaisuus. Tätä periaatetta on nimetty *biologiseksi moraaliksi*. Ihmisessä tämä periaate tulee tietoiseksi, muodostuu *rakkaudeksi*. Jeesus osoitti, kuinka ihminen voi elää pyhää, eheää elämää ja siten jatkuvasti olla osallisena elämän uudistavista, parantavista voimista. Uskonsa hän puki Isä meidän rukouksen muotoon. Kaikki ne, jotka tuntevat tämän uskontunnustuksen omakseen, ovat *kristityitä*.

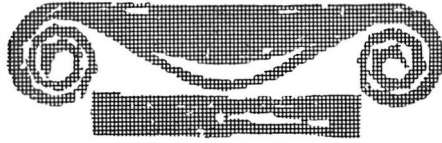
Voimme hyvällä syyllä epäillä, että Jeesus esim. olisi opettanut ikuista kadotusta. Nikean kirkolliskokouksen asettamat »correctores» (= oppineita, jotka korjasivat raamatun tekstejä) ovat ilmeisesti panneet Jeesuksen suuhun esim. sanat, joiden mukaan ikui- nen kadotus olisi olemassa, koska vain tämän opin valossa käy lunastus kirkon tarkoittamassa mielessä käsitettäväksi. Kun korjaustyö oli tehty, pyrittiin kaikki korjaamattomat evankeliumitekstit mikäli mahdollista tuhoamaan. Aina meidän päiviimme asti on kuitenkin säilynyt joukko korjaamattomia evankeliumikatkelmia, jopa kokonaisia alkuperäisiä evankeliumeita, ns. apokryfievankeliumeita.

Kuolleen meren tekstilöydöt asettavat uuteen valoon englantilaisen pappismiehen Rev. G. J. Ouseleyn vuonna 1881 eräästä buddhalaisesta luostarista Tiibetissä löytämän arameankielisen ja hänen kääntämänsä »Täydellisen elämän evankeliumia». ¹⁾ Evanke-

liumin kirjoittaja on ilmeisesti kuulunut essealaisveljeskuntaan. Evankeliumin runkokertomukset löytyvät melkein sananmukaisina eri kanonisista evankeliumeista. Evankeliumin aitouden puolesta puhuu mm. se seikka, että mainittujen korjaamattomien evankeliumikatkelmien sanamuoto esiintyy siinä. Kysymyksessä ovat nimenomaan hyvin tärkeät kohdat, kuten kertomukset Jeesuksen syntymisestä, kasteesta, eläinuhrien tuomitsemisesta jne.

Seuraavassa ei ole mahdollista selostaa yksityiskohtaisemmin Täydellisen elämän evankeliumin sisältöä. Katsomme sen sijaan, mitä siinä sanotaan sijaissovituksesta ja eräistä muista tämän opin apuolettamuksista, kuten ikuisesta kadotuksesta. (Lyhennämme evankeliuminimen: E.) Evankeliumin 33. luvussa kerrotaan, kuinka Jeesus opetti opetuslapsia temppelin esipihassa. Opetuslapset kysyivät Jeesukselta, ottivatko lain määräämät veriuhrit synnit pois. Tähän Jeesus vastasi: »Ei mikään veriuhri, jossa uhrataan eläin tai lintu tai ihminen, voi ottaa syntiä pois. Sillä miten voisi syyllisyys tulla hävitetyksi sen kautta, että vuodatetaan viattoman verta. Ei, se vain lisäisi syyllisyyttä. — Papit tosin ottavat vastaan sellaisia sovitushreja uskovilta Mooseksen lain rikkomisesta, mutta synnistä Jumalan lakia vastaan ei ole mitään anteeksiantoa, paitsi milloin osoitetaan katumusta ja parannusta.» (E: 33, 2—3.) Jeesus täydentää sitten vastustaan viittaamalla siihen, mitä profeetat ovat sanoneet. Synnistä vapautuminen on siten kokonaan sisäisen ihmisen asia.

Ihminen tuntee ahdistusta, 'angstia', sen vuoksi, että hän on sisäisesti epätoisi. Kirkko on väärällä tavalla käyttänyt hyväkseen tätä tosiasiaa. Se loi ikuisen kadotuksen myytin. Matt. 13, 42—43, jossa oppi on esitetty, kuuluu evankeliumissa (E: 40, 7) seuraavasti: »Kuten rikkaruoho kootaan ja poltetaan tulella, tulee tapah-

Stefan Andres:

JUMALAN UNELMA

»Andres tuo punnittavaksemme kysymyksen, onko mahdollisuuksia elää yksilönä, löytää ratkaisu kysymyksiin, joita eteemme kasautuu ollessamme tottumusten ja tapojen kahlehtimina. 'Jumalan unelma' on rikas proosateos, helmi helmienkin joukossa.» (Jaakko Korjus, HämSan.) »Kuin pronssiin vallettu korkokuva.» (Timo Tiusanen, HS).

HELMIsarja. 100 siv. 290/460:-.

*

Leonid Andrejev

JUUDAS ISKARIOT

Vaikuttava novelli Jeesuksesta ja hänen opetuslapsistaan, keskushenkilönä Juudas. »Andrejevin Juudas-parafraasi on ehdottomasti luettava maailman kirjallisuuden parhaisiin ja originelleimpiin tämän teeman käsitteilyihin.» (Toini Havu, HS).

HELMIsarja. 111 siv. 290/460:-.

*

Sir Anthony Edenin

MUISTELMAT

Tämän hetken tärkeimmät, mielenkiintoisimmat ja kiistellyimmät poliittiset muistelmat maailmassa.

Sir Anthony Eden, Englannin pitkäaikainen ulko- ja pääministeri ja siinä ominaisuudessa eräs maailman tärkeimmistä poliittisista henkilöistä, kertoo muistelmissaan vuosilta 1951—57 siitä häikäilemättömästä poliittisesta pelistä, jota näinä maailmanrauhalle vaarallisina vuosina käytiin. Eden kertoo totuuden mm. siitä — miksi Ranska hävisi Indo-Kiinan sodan? — mikä aiheutti Persian öljyselkauksen? — miksi Englanti ja Ranska hyökkäsivät Suezille? — hyväksyikö USA ensin maihinnousun?

648 siv. Suuri sivukoko. Karttoja. Nid. 1500:-, sid. 1900:-, nahkas. 2600:-.

||||| KARISTO |||||

tumaan maailman lopulla. Ihmisenpoika on lähettävä enkelinsä, ja he tulevat hänen valtakunnastaan kokoamaan kaikki viholliset ja kaikki, jotka tekevät pahaa, ja heittämään heidät palavaan uuniin, ja ne, jotka eivät puhdistu, tuhoutuvat täysin. Silloin on hyvä loistava taivaan valtakunnan aurinkona.» Tässä ilmeisesti alkuperäisessä versiossa ei ole »ikuisen kadotuksen» kauhumaalausta. Jäljelle jää sisäistä ihmistä koskeva tosiseikka — henkisen kuolemisen mahdollisuus.

Kun Raamatun oppi »puhdistavasta tulesta» muutettiin opiksi »ikuisesta kadotuksesta», täytyi siitä samalla poistaa uuden käsityksen kanssa ristiriidassa oleva oppi jälleensyntymisestä. Tämän opin esitys näyttää sisältyneen esim. alkuperäiseen kertomukseen Nikodeemuksesta. Korjaajat ovat poistoissaan olleet sikäli huolimattomia, että Joh. 3: 12 ei enää liity loogisesti muuhun tekstiin. Evankeliumissa Jeesus selittää, mitä tarkoitetaan sillä, että ihminen syntyy uudelleen: »Valo loistaa idästä länteen; pimeydestä nousee aurinko esiin ja pimeyteen se jälleen laskee. Samoin tapahtuu ihmiselle ikuisuudesta ikuisuuteen. — Kun hän tulee pimeydestä, on hän jo aikaisemmin elänyt, ja kun hän jälleen laskee, niin tapahtuu se sentähden, että hän hetken lepäisi ja sitten taas eläisi. — Siten täytyy teidän läpikäydä monta muutosta, jotta tulisitte täydelliseksi, kuten on kirjoitettuna Jobin kirjassa: Minä olen vaeltaja ja muutan paikasta toiseen ja talosta toiseen, kunnes tulen kaupunkiin ja taloon, jotka ovat ikuiset.» (E: 37, 6—8.)

Ylösnousemususko tulee käsitettäväksi vain, kun se asetetaan jälleensyntymisuskon yhteyteen. Jeesus puhuu paljon ylösnousemuksesta. Eräässä Evankeliumin kohdassa hän esim. puhuu siitä, kuinka »tosi temppeli on ihmisen ruumis, missä Jumala asuu henkensä kautta, ja kun tämä temppeli tuhotaan, Jumala tulee kol-

messä päivässä rakentamaan vielä kauniimman temppelin, jota luonnollisen ihmisen silmät eivät voi nähdä» (E: 49, 3.)

Jeesus sanoo monessa yhteydessä: »Minä olen se, joka todistan itsestäni; Johannes todisti minusta, ja hän on profeetta; ja totuuden henki, joka minut lähetti, todistaa minusta.» (E: 50, 5.)

Että Jeesus oli mitä suurimmassa määrin tietoinen itsestään, osoittaa nykyisen psykologisen käsityksemme mukaan nimenomaan sitä, että hän oli mitä suurimmassa määrin psyykkisesti terve. Toisia sanoja käyttääkseni: hän osoitti ihailtavaa sisäistä ryhtiä (Ernst Kretschmer).²⁾ Antti J. Pietilä päättelee kirjassaan »Jumalaukon perusteet», että Jeesuksen itsetietoisuus oli niin suuri, että ellei hän olisi Jumalan Poika, hän olisi suuruudenhullu. Totuus lienee se, että Jeesus ei ole olettanut itsestään mitään sellaista, joka ei jokaisessa ihmisessä olisi *mahdollisuutena* olemassa.

Mainittakoon vielä, että Täydellisen elämän evankeliumissa kerrotaan, kuinka myös Maria Magdaleena ja Jeesuksen vanhemmat katosivat ja kuinka opetuslapset arvelivat, että Jeesus oli ottanut heidät luokseen taivaaseen.

Yhteenvetona sanoisin, että Raamatussa on sekä tarua että totta. Tällä hetkellä on kysymys uskonnossa taistelusta myyttillisen ja asiallisen ajattelun välillä. Asiallinen ajattelu, joka pyrkii rakentamaan johtopäätöksensä kokemukselle ja joka on universaalista, on jo voittanut tieteissä. Usko kuuluu psyykkisen todellisuuden piiriin. Usko on dynaamisuutta, ja tulee se sen ihmisen osaksi, joka seuraa omaa sisäistä lakiaan, joka on jokaiseen ihmiseen pantu.

¹⁾ Das Evangelium des vollkommenen Lebens. Deutsche Ausgabe ... von Rudolf Müller. Humata Verlag Harold S. Blume. 3. Aufl. Bern, 1955.

KAKSI
KIRJAA
KULISSIEN
TAKAA

Herra Keskimitta, joka on syntynyt tähän Jumalan hylkäämään maailmanaikaan, lukee päivittäin leh- tensä ja saa suurten uutistoimistojen suodattaman pin- takuohun maailmantapahtumista. Kaukana hänen nä- köpiirinsä ulkopuolella toteutuu todellinen historia: poliitikkojen aivoissa ja tietymättömissä keskusteluissa, kansanjoukkojen tuntemuksissa ja asenteitten vaihtu- misissa. Mainioita välähdyksiä näihin maailmanpoli- tiikan pohjavirtoihin tarjoaa kaksi äskettäin suomen- nettua kirjaa, Sir Anthony Edenin muistelmat (Karisto 1960) ja Klaus Mehnertin »Neuvostoihminen» (Kirja- yhtymä 1959).

On turha taistella tuulimyllyjä vastaan ja kehoittaa kansalaisia siirtymään sanomalehdistä kirjoihin. Kai- kinpuolinen tylsistyminen on ylivoimaisen väkevä ajansuunta. Tosiasia kuitenkin on, että kaksi tällaista kirjaa valaisee enemmän nykyistä maailmaa kuin 50 kiloa sanomalehtiä.

Edenin muistelmien aliotsakkeeksi voisi merkitä: miten valtiomiesten aivoitukset syntyvät. Henkilönä ei Sir Anthony ole kovin kiinnostava; hänestä puut- tuu Sir Winstonin suuruuden kipinä ja intohimo; hän

apu

SUOSITUIN — SIKSI SUURIN

on lahjakas konservatiivi, alttiisti omaksunut vanhan hyvän Englannin ennakkoluulot, tiettyynajaan hyväntahtoinen ja sympaattinen, vaarallisen ahdaskatsainen.

Miten maailmanpoliittiset ratkaisut syntyvät? »Kävelin järven rantaa Tonyn ja Evelynin kanssa jälkepäin, jolloin tulin siihen tulokseen, ettei meidän pidä kovin jyrkästi vastustaa viiden vallan kokousta.» (s. 76) »Kuten kansainvälisissä konferensseissa on tapana, suuri osa todellista työtä tehdään epävirallisissa keskusteluissa, joita oli päivittäin konferenssipöydän ulkopuolella.» (s. 130) Lukemalla nämä muistelmat oppii asettamaan oikeaan suhteeseen todellisuuden ja julkisivun kansainvälisessä politiikassa.

Mehnertin »Neuvostoihminen» valaisee toista realiteettia kansainvälisessä politiikassa: neuvostokansan hiljaisia asenteita ja niiden kehitystä. Neuvostoliitto muodostaa historian suurimman sosiaalisen kokeilukentän. Kokeilua voisi sanoa mielenkiintoiseksi, ellei siihen olisi liittynyt niin paljon inhimillistä kärsimystä. Mehnertillä on verraton määrä ensi käden tietoa, ja sen perusteella hän voi sanoa, että neuvostokansa on suurin piirtein hyväksynyt yksityiskapitalismista luopumisen. »Olen kaikissa keskusteluissani neuvostoihmisten kanssa todennut, että he ovat valmiit hyväksymään sen valtion periaatteen, että tuotantovälineiden tulee kuulua kaikille...» (s. 86) Mutta samalla on, vastoin Marxin oletuksia, syntynyt kiistattomasti luokkavaltio. »Valtiosta, joka nimittää itseään sosialistiseksi, puuttuu suuresti inhimillistä lämpöä eri sosiaalisten kerrostumien kesken... Brutaalin pyrkyrin tyyppi... on hyvin levinnyt. Joka tahtoo menestyä, ei saa olla tunteellinen. Menestyneet ovat myös taipuvaisia katsomaan väheksyvästi toisiin; jotka ovat jääneet sosiaalisen pyramidin alimmille asteille, todistavat sillä, että heillä ei ole ammattitaitoa eikä tarmoa, sillä muuten hekin olisivat kohonneet.» (s. 121)

Mehnertin antama kuva on rikas ja monivivahteinen ja tekee hyvää propagandan ja vastapropagandan samentamille aivoille. Kun elää naapuriin hyvissä suhteissa, on syytä nähdä naapuri.

Molemmat kirjat on kääntänyt Martti Santavuori ja tulosta voi onnitella. Englanninkieli luontuu kuitenkin suomeksi paremmin kuin saksa.

Reijo Wilenius